

3AM181

Sociokulturní sukcese na národní, regionální a lokální úrovni. Význam kulturního dědictví jako zdrojový potenciál společnosti

Mgr. Ondřej Chrást

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Sukcese

- návaznost
 - nikoli nutně kauzální
 - > může být
 - důsledkem invazivního přístupu
 - důsledkem transformačních procesů v prostoru
 - vychází z geografie a ekologie
 - systémové změny v prostoru a čase

Sukcese

- primární
 - > kompletní vyhlazení původních systémů
 - válka / genocida / atd...
 - v přírodě změny až na úroveň půdy
- sekundární
 - > částečné narušení dominance původních systémů
 - imigrace / uprchlictví / atd...

Sukcese

- 1521 _ dobytí Mexika
 - Nejprve objevení
 - > základny na přilehlých ostrovech (Kuba, atd.)
 - Přímořské základny
 - Spojenectví s částí původních obyvatel
 - Spojenectví s vládnoucí společností
 - > přátelství vs. Rozkol
 - Válka
 - Likvidace původní kultury
 - Ne absolutní, ale dominance

Sukcese

- **Přirozená sukcese**
 - Sebevytváření systému
 - Příroda
 - Postupné úpravy genetického kodu
 - Selektce
 - Lidé
 - - umělé
 - Dle postavení
 - Dle dominance
 - rozprostírání

Sukcese

- **Příroda vs lidé**
 - Příroda by měla být dominantní
 - Pokud ne > nesoulad
 - Rozdíl je v tom, že příroda směřuje k sebezachování a lidé k sebedestrukci odtržením se od přírodních principů
 - Neschopnost lidí odhalit včas zásadní vady vývoje

Sukcese

- **Antropocentrismus vs realita**
 - Dříve jasný antropocentrismus
 - Poslední desetiletí odklon a společenský konflikt
 - Jedni brzdí
 - Druzí přinejlepším nedbají
 - Kapitalismus vs socialismus vs feudalismus vs cokoli jiného...
 - Neochota přiznat vlastní nedokonalost
 - Potřeba změny systémového myšlení

Sukcese

- Politika vs realita
 - Věda vs „potřeby lidstva“ vs potřeby lidstva
 - Ontologie vs epistemologie
 - Domnění že rozum stojí nade vším
 - Bez ohledu na limity
 - Starověk
 - Zdánlivá čitelnost přírody

Sukcese

- 20. století
 - Posilování dojmu vlastní nadřazenosti
 - Destrukce přírody bez ohledu na politické uspořádání zemí
 - > postupná deziluze > přírodní a ekonomické katastrofy
 - > přesun k (virtuálním) alternativám jen umocňuje
 - Kreativita > inovace >>> ???kopie???
 - Neschopnost sjednocení světových systémů

Sukcese

- Současný stav
 - Snaha o sukcesi
 - Zastaralost „základů“ v nehmotné rovině
 - Lidové tradice / náboženství / morálka
 - zpřetrhanost „základů“ v rovině hmotné
 - Zánik řemesel / lokální produkce
 - Přerušená kontinuita vlivem sociálního experimentu
 - Globální ekonomika

Sukcese

- Sociální sukcese
 - Relativně přetrvává
 - > legislativa
 - > způsob života
 - > uspořádání společnosti
 - Socialismus > zpřetrhání majetkových a sociálních poměrů

Sukcese

- kulturní sukcese
 - Ve fázi úpadku > umělé udržování > transformace
 - Tradice
 - Cyklus roku
 - Kulturní návyky
 - Částečně i náboženství > vánoce / velikonoce / masopust

Sukcese

- V minulosti
 - Člověk se řídí podle přírody
 - Cyklus ročních období
 - Veškerá produkce podřízena
 - Podle náboženství
 - Náboženské svátky a události
 - Vč. Např křtiny
 - Lokální sociokulturní ohniska
 - Posléze v 19. století přesun do měst
 - V 20. století rozkol

Sukcese

- **V současnosti**
 - Přirozené navazování na minulých 30 let
 - Popírání >30 let do minulosti
 - Nenapravitelný / nenapravený rozvrat
 - Idealizace hlubší minulosti
 - Přisuzování nových funkcí / významů / reinterpretace
 - Vyprazdňování
 - Komodifikace
 - Naděje v meta – realitách
 - V zásadě nemožnost opustit svůj původ
 - Příliš „stabilní“ společnost

Význam kulturního dědictví

- Ztráta funkce
- Marketing / komodifikace / zdroj financí
- Reprezentace
- Identifikace
 - Lokální / regionální / národní
- Znalostní návaznost
 - Krajina / urbanismus / atd.
 - V rovině nehmotné jen ojediněle

Význam kulturního dědictví _ nehmotné

- Svátky > dny volna
 - Využíváno k zisku
 - Dárky / slavnosti / akce
 - Pozitivní je šíření kultury
 - Negativní její zmasovění
 - Snižování úrovně tak, aby byla stravitelná všem
 - Odbourávání požadavků / nároků
 - Menší skupina aktivní > naprostá většina se zúčastňuje pasivně

Význam kulturního dědictví _ nehmotné

- Tradice

- Zábavné zvyky – lití olova / vynášení Morany / atd.

- Příležitost profitu

- Jízda králů / verbuňk

- Trhy / jarmarky

- Svazky

- Možnost porušit > vyprázdnění

- Diskuse o manželství pro všechny

- > odklon od termínu rodina / církevní vs světská svatba

Význam kulturního dědictví _ nehmotné

- **Řemesla**

- Část zachována v živé podobě
 - Truhláři / kováři / skláři / řezbáři / šperkaři
- Část uměle
 - Dráteník / provazník / ledař / mlynář / platněř...
 - Modrotisk, loutkařství, sokolnictví, foukané ozdoby
- Část transformována do masové výroby
 - Pekař / zemědělec / tkadlec...

Význam kulturního dědictví _ hmotné

- **Kulturní krajina**
 - Kdysi chloubou českých zemí
 - Přírodní vs
 - Obhospodařovaná / obdělávaná
 - Městská / příměstská
 - Devastovaná / narušená

Význam kulturního dědictví _ hmotné

- Kulturní krajina _ historie
 - Neolit
 - Přejchod od lovu k hospodaření
 - Okolí řek / údolí
 - Malé soubory staveb
 - Zemědělství > matriarchát
 - Vypalování
 - Zásahy do lesů

Význam kulturního dědictví _ hmotné

- středověk
 - Vznik vesnic a měst / výstavba hradů
 - Rozvoj obchodu
 - Trojpolní systém
 - Rozvoj řemesel
- Soukromé vlastnictví / léno
- Vesnice > centrum a záhumenky

Význam kulturního dědictví _ hmotné

- Baroko
 - Náboženský konflikt
 - Třicetiletá válka
 - Úbytek obyvatelstva o téměř 50%
 - V ČR masivní konfiskace
 - >příliv zahraniční šlechty
 - Ochlazení
 - Hrady >>> zámky
 - Zánik klášterů

Význam kulturního dědictví _ hmotné

- Cílené formování krajiny
 - Zánik nedotčené přírody
- Vysídlování
 - Zdivočení
- Rozvoj hospodářských stavení
 - Pily / mlýny / myslivny
- Poutní místa
 - Křížové cesty
- aleje

Význam kulturního dědictví _ hmotné

- 19. století
 - Industrializace
 - Stěhování lidí do měst
 - Zpomalení rozvoje venkova
 - Rozvoj měst
 - Ekologická zátěž
 - Doly / lomy / odpad
 - Destrukce starých sídel
 - Použití strojů v zemědělství

Význam kulturního dědictví _ hmotné

- Zpracování nových typů plodin
- Přejechod od zemědělství k průmyslu
 - Rozvoj tradičních regionů
 - Tradiční zemědělci rostli
 - Více staveb v krajině
- 1848 zrušení poddanství
 - Majetek mohl patřit i bývalým poddaným
 - Hospodaření na vlastním
 - Snaha o co největší profit bez ohledu na celek

Význam kulturního dědictví _ hmotné

- První republika
 - Pozemková reforma
 - Pozvolná likvidace „velkokapitálu“
 - Vše nad 250ha včetně / posléze v druhé vlně nad 50ha
 - likvidace panství
 - Rozmělnění staletí řízených vesměs funkčních útvarů a celků
- 2 sv. válka
 - Zabraní majetku
 - Holocaust
- Nadšení lidu pro obnovu

Význam kulturního dědictví _ hmotné

- Socialismus
 - Kolektivizace
 - Centralizace hospodářství
 - Definitivní zánik původních menších ekonomických celků
 - Ztráta know-how
 - Zprůměrnění krajiny
 - Přehlížení kulturně-historických hodnot
 - Třídní boj
- Destrukce morálky obyvatelstva

Význam kulturního dědictví _ hmotné

- 1989 –
 - Restituce?
 - Neschopnost státu vyrovnat „dluhy“
 - Privatizace
 - Nástup zahraničního kapitálu
 - >>> závislost na zahraničí
- Tendence soběstačnosti
- Ekonomická negramotnost obyvatelstva
- Dozvuky socialismu ve formě zpasivnění

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Movitosti
 - Umění
 - Dříve reprezentace / okrasa / doplněk interiérů / exteriérů
 - Dnes historie / okrasa / investice / reprezentace
 - Výjimkou jsou šperky
 - Zbraně
 - Dříve vojenská funkce / reprezentace
 - Dnes investice / okrasa
 - Knihovny
 - Dříve zdroj vědění / reprezentace
 - Dnes okrajová záležitost

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Oděvy
 - Dříve funkční věc / reprezentace
 - Dnes doklad vývoje / zájem sběratelů
- Užité umění
 - Dřív především funkční / reprezentační
 - Dnes spíše dekorace s užitným přesahem
- Přírodní sbírky
 - Dřív reprezentační / znalostní funkce
 - Dnes v podstatě bez funkce > muzea

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Náboženské předměty
 - Dříve předmět uctívání / kultů
 - Dnes historický / estetický význam
- Obecně movitosti ztrácejí svoji užitnou funkci a tu nahrazuje hodnota
 - Historie
 - Umění
 - Sběratelství
 - Symboliky
 - Materiální

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Nemovitosti

- Zahrady

- Dříve reprezentační celky nebo užitná funkce
 - Dnes obdobná funkce, ale ve výrazně menší míře
 - Bez příslušnosti k slohu, naopak inspirace světem

- Hrady

- Dříve obranná funkce / úschovná / mocenská /atd.
 - Dnes relikty minulosti bez praktického užití
 - Krajiné dominanty
 - Identifikace s místem

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Zámky a jiná sídla
 - Bývalá hospodářská centra
 - Dnes připravená o své zdroje i funkce
 - > přerod v reprezentativní sídla či historické artefakty
 - Faktická obtížnost navázat na sto let přetrhané vazby
- Městské hradby
- Železnice
- Silniční síť
- Průmyslové památky
- Krajinné areály
- Církevní stavby???

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Kraje a regiony

- Dříve součástí panství / geografická panství
- Dnes uměle vytvořené celky bez jasného důvodu
 - V Čechách původně 12 dle měst
 - Bechyně / Boleslav / Čáslav / Hradec Králové / Chrudim / Kouřim / Litoměřice / Plzeň / Prácheň / Rakovník / Slaný / Žatec
 - Na Moravě 7
 - Jihlava / Znojmo / Brno / Olomouc / Přerov / Hradiště
 - Horní a dolní Lužice / Slezsko

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Posléze se původní hejtmani změnili v šlechtu a vládli ze svých sídel
 - > vznik panství
 - Až do poloviny 19 století relativně izolované celky
 - Svět šlechty / církve / poddaných
 - > trojí lid
 - Úpravy probíhaly napříč stoletími dle velikosti dominíí
 - Rožmberkové / Schwarzenbergové / Valdštejn / Opava atd...
 - Od 1848 rozvolnění postupně až po 2sv. Válce úplný rozpad omezení > zůstává jen v reliktech např. v justičních funkcích atd.

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Jednotlivé kraje bývaly vyhlášené skrze svoje zemědělské / průmyslové / politické funkce
- Praha > centrum království
 - Dnes hlavní město
 - Památky / moc / atd.,
 - Prakticky kulturní centrum bez reálně užitné hodnoty ve formě produktů
- Střední čechy > blízkost Prahy > zemědělství a vše k podpoře centra království

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Jižní Čechy
 - Zemědělská výroba
 - Pole / rybníky / lesy
 - Rybníky tvoří zhruba polovinu vodních ploch ČR
 - Dnes zpracovatelský průmysl
 - Blízkost Rakouska / Německa
- Cestovní ruch

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Severní Čechy
 - Sklářství / textilie / zpracování
 - Blízkost Německa
- Vysídlení Sudet
 - Odliv lidského kapitálu
- Dnes v rozkladu
 - Regionální politika se snaží řešit
- Potenciál k rozvoji

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Jižní Morava
 - Relativně se podařilo zachovat zemědělský charakter
 - Tolerance socialismem
 - Nedokonalé přerušení tradic
 - Význam náboženství
 - > kontinuita
 - Dnes těží z blízkosti Rakouska a tradice
 - Turisticky velice atraktivní region
 - Řada autentických tradic

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Role ochranných organizací
 - UNESCO / NPÚ / MK ČR
 - Současný úzus je snaha zachovat co nejvíce zachovaného
 - Neschopnost včas rozeznat potenciál kultury
 - Otázka relevantnosti ochrany
 - > „ruka trhu“ > „ruka společnosti“ > „ruka kultury“ ???

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Aktuálně dochází k podpoře obnovy a revitalizace
 - Sportovišť
 - Brownfieldů
 - Průmyslových areálů
 - Historických sídel
 -
- Je však tato podpora relevantní? Co je její motivací? Co je motivací majitelů?

Transformace významu hmotného kulturního dědictví

- Nastavení podmínek tak, aby nevznikaly „umělé produkty“
 - Podmínka lokálnosti
 - „vůle lidu“
 - Absurdnost grantových podpor
 - Účel
 - Skladba
 - Trvání
 - Nerovné podmínky?
- Kultura ~ společnost???

Zdroje

Forman, R. T., & Godron, M. (1981). Patches and structural components for a landscape ecology. *BioScience*, 31(10), 733-740.

Friedrichs, J.(1981). *Stadtanalyse*. Opladen.

Lokoč R., a kol. (2010). *Vývoj krajiny v České republice*. Praha.

Šmajš, J., Krob, J. (2003). *Evoluční ontologie*. Masarykova univerzita Brno.

Theodorson, G. A. ed. (1961). *Studies in Human Ecology*. New York.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

